
„Transilvania în imagini pitorești și originale”.

Studiu de caz

Claudia M. BONȚA

Cuvinte cheie: sec. XIX, Transilvania, gravuri, peisaj, vedută.

Keywords: 19th century, Transylvania, engraving, landscape, veduta.

Vechiul principiu referitor la desăvârșirea educației prin călătorii cunoaște o mare popularitate prin *Grand Tour*-ul ce implica tineri aristocrați britanici care călătoreau prin Italia. Un rol important în alegerea destinațiilor și al rutelor l-au jucat operele de artă, atât cele aflate în diverse localități din Italia cât și cele care descriau acele zone, întrucât *călătorii erau deja familiarizați cu peisajul italian grație picturilor faimoase iar aceste imagini au contribuit frecvent la alegerea itinerariilor, călătorii dorind să vadă aievea ceea ce admiraseră în imagini*¹. Acest fapt subliniază relația duală complexă de interdependență între artă și călătorii – faptul că interesul pentru călătorii era stârnit și de picturile admirate iar, pe de altă parte, călătoria inspira o serie de opere de artă – desene, gravuri, picturi. Analiza pertinentă a lui Laurent Tissot² în lucrarea *Development of a Tourist Industry in the 19th and 20th Century* dezvăluie că turismul a fost stimulat în principal de trei factori tehnologici și sociali – ghidele de călătorie care te sfătuiau unde să călătorești, dezvoltarea transporturilor ce oferea noi oportunități de călătorie și agențiile specializate. Numărul crescând de turiști a dus inevitabil la diversificarea rutelor de călătorie, la apariția unor noi puncte de interes pe lângă tradiționala călătorie în Italia. Urmează itinerarii din ce în ce mai variate și treptat, arealul vizitat se extinde în spațiul mediteranean iar mai apoi spre orizonturi tot mai îndepărtate. Odată cu extinderea sistemului feroviar de transport în Europa, turismul devine mai accesibil claselor de mijloc și se transformă într-un fenomen social cu o evoluție spectaculoasă. Interesul se mută spre orizonturi mai puțin explorate iar editurile nu întârzie să ofere date și imagini asupra zonelor cu potențial turistic. Transilvania nu face excepție și este descrisă pe larg într-o lucrare care ne-a reținut atenția și v-o prezentăm în cele ce urmează, *Ungaria și Transilvania în imagini*, semnată de Johann (János) Hunfalvy și Ludwig Rohbock.³ Apărută în trei volume la Darmstadt, aceasta conținea informații despre Ungaria (primele două volume apărute în anul 1856, respectiv 1863, unde era inclus și *Partium*-ul) în timp ce volumul al III-lea, apărut în anul 1864 descria exclusiv Transilvania.

Volumul dedicat Transilvaniei debutează cu 174 de pagini de text ce oferă date topografice și istorice asupra zonei după care, în ordinea prezentării din text apar imaginile localităților descrise. Lucrarea este atent

---

1 Claudio Visentin, *The Theatre of the World: British-Italian Identities on the Tourism stage*, în Manfred Pfister and Ralf Hertel (coord.), *Performing National Identities. Anglo-Italian Cultural Transactions*, Ed. Rodopi, Amsterdam - New York, 2003, p. 215-217.

2 Laurent Tissot (coord.), *Development of a Tourist Industry in the 19th and 20th Century*, Ed. Alphil, Neuchâtel, 2003.

3 *Ungarn und Siebenbürgen in malerischen Original-Ansichten: ihrer interessantesten Gegenden, Städte Badeorte, Kirchen, Burgen, Paläste und fonstigen Baudentsmäler alter und neuer Zeit. Zweite Sektion, Siebenbürgen/ nach der Natur ausgenommen von Ludwig Rohbock; mit historisch-topographischem Text von Johann Hunfalvy*, Ed. Gustav George Lange, Darmstadt, 1857-1864.

concepută, beneficiind de informații pertinente consemnate de Johann Hunfalvy, informații completate estetic prin seria de gravuri⁴ după desenele lui Ludwig Rohbock⁵ înfățișând cititorului „*imagini pitorești și originale*” de pe cuprinsul Transilvaniei. Acestea descriu traseul urmat de autori în incursiunea lor spre sudul Transilvaniei prin 55 de vedute care redau aspectele variate ale locului. Volumul debutează cu orașul **Cluj** care beneficiază de patru planșe ilustrative, mai întâi o superbă panoramă a orașului⁶ zărit de pe înălțimea dealului Feleac unde distingem printre căpițe de fân *Biserica reformată* de pe Ulița Lupilor, actuala stradă Kogălniceanu, *Catedrala sfântul Mihail*, *Biserica nouă reformată* și *Biserica Sfântul Petru*. A doua gravură descrie pitoresc Bulevardul 21 decembrie de azi cu **Noua biserică reformată**⁷ sfințită la 1851 dar finalizată abia la 1879 și Turnul de poartă din Strada Ungurilor, dincolo de care se văd turlele bisericilor din cetate. Consemnăm amuzați imaginea traficului din epocă pe drumul larg - pietoni, călăreți, căruțe și chiar o pereche de bovine mânată cu biciul de la spate de un țaran. A treia imagine dedicată Clujului redă primul sediu al proaspăt înființatului **Muzeu de istorie din Cluj**⁸ într-o manieră deloc epatantă, un racursi fin care îi temperează solemnitatea îndemnând parcă publicul să-i treacă pragul și să-i admire colecțiile.⁹ Ultima gravură dedicată Clujului surprinde un colț prea puțin aglomerat din **Cimitirul orașului**¹⁰, vechiul Hajongrad, Hasengarten, cu câteva morminte somptuoase. Impactul pe care frumusețea sălbatică a zonei a avut-o asupra autorilor se regăsește în seria de trei gravuri dedicate Cheilor Turzii: panorama descriind **Cheile Turzii** din depărtare¹¹, de pe un drum de țară, cu profilul spectaculos conturat la orizont, mai apoi imaginea de la intrarea în **Cheile Turzii** străjuită de o modestă locuință¹², și, în fine, peisajul sălbatic al **Cheilor Turzii**,¹³ o viziune destul de sumbră a reliefului spectaculos redat în tonuri închise, cu stânci abrupte, ape învolburate și vegetație contorsionată. Itinerariul continuă cu ruinele pitorești de la **Colțești - Sângeorzul Trascăului**,¹⁴ ce se profilează în depărtare veghind de

-
- 4 Desenele realizate de Ludwig Rohbock pentru această lucrare au fost multiplicare cu ajutorul unor gravuri realizate în oțel de o serie de gravori menționați fiecare sub imagine în partea dreaptă alături de numele desenatorului, în partea stângă și cu precizarea editurii în mijloc.
- 5 Ludwig Rohbock (cca. 1820-1883) peisagist, desenator și gravor din Nürnberg, autor al unor desene și acuarele înfățișând vedute din bazinul Rin-ului, din Ungaria și Transilvania, surprinse în perioada dintre 1852-1875. Colaborează mai ales cu editura G.G. Lange care imprimă și popularizează gravurile realizate după desenele sale, lucrări care conțin date topografice și istorice. Semnează în colaborare lucrările Ludwig Rellstab, Ludwig Rohbock, *Berlin und seine nächsten Umgebungen in malerischen Originalansichten. Historisch-topographisch beschr*, Darmstadt, G.G. Lange, 1854; Johann Hunfalvy, Ludwig Rohbock, *Das Königreich Sachsen, Thüringen und Anhalt: dargestellt in malerischen Original-Ansichten ihrer interessantesten Gegenden, Städte, Badeorte, Kirchen, Burgen und sonstigen ausgezeichneten Baudenkmäler alter und neuer Zeit; nach der Natur aufgenommen; in Stahl gestochen von den ausgezeichnetsten Künstlern unserer Zeit; mit historisch-topographischem Text*. Darmstadt, G.G. Lange, 1862; Johann Hunfalvy, Ludwig Rohbock, *Ungarn und Siebenbürgen in malerischen Original-Ansichten*, Darmstadt, G.G. Lange, 1863, v. Ulrich Thieme - Felix Becker (ed.), *Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler von der Antike Biss Zur Gegenwart*, vol. XXVIII, Leipzig, 1934, p. 520.
- 6 KOLOSVÁR. KLAUSENBURG. Gravură multiplicată de G.G. Lange în Darmstadt, după un desen de L. Rohbock, gravat de K. Gungel și J.M. Kolb.
- 7 KOLOSVÁR ÚJ REFORMÁTUS TEMPLOM. NEUE REFORMIRTE KIRCHE IN KLAUSENBURG. Gravură multiplicată de G.G. Lange în Darmstadt, după un desen de L. Rohbock, gravat de A. Rottman.
- 8 KOLOSVÁR NEMZETI MUZEUM. KLAUSENBURG NATIONAL MUSEUM. Gravură multiplicată de G.G. Lange în Darmstadt, după un desen de L. Rohbock, gravat de L. Thümling.
- 9 Jumătate dintre gravurile din acest volum, aflate în colecțiile Muzeului de Istorie a Transilvaniei din Cluj-Napoca, beneficiază de descrieri mai amănunțite în lucrările: Claudia M. Bonța, *Ludwig Rohbock*, Ed. Polis, Cluj-Napoca, 2009, respectiv Claudia M. Bonța, *Așezări germane din Transilvania în grafică de secol XIX*, în vol. *Das 300-Jährige Jubiläum der Ansiedlung der Donauschwaben in Sathmar/ 300 de ani de la colonizarea șoabilor dunăreni în comitatul Satu-Mare*, (coord. Paula Virag), Ed. Muzeului Sătmărean, 2012, p. 209-224.
- 10 A KOLOSVÁRI TEMETŐ. KIRCH HOF IN KLAUSENBURG. Gravură multiplicată de G.G. Lange în Darmstadt, după un desen de L. Rohbock, gravat de G. M. Kurz.
- 11 A TORDAI HASADÉK. BERGSPALTE BEI THORDA. Gravură multiplicată de G.G. Lange în Darmstadt, după un desen de L. Rohbock, gravat de J. M. Kolb și W. Knopfmacher.
- 12 A TORDAI HASADÉK ELEJE. BERGSPALTE BEI THORDA EINGANG. Gravură multiplicată de G.G. Lange în Darmstadt, după un desen de L. Rohbock.
- 13 A TORDAI HASADÉK. BERGSPALTE BEI THORDA. Gravură multiplicată de G.G. Lange în Darmstadt, după un desen de L. Rohbock, gravat de J. Poppel.
- 14 THOROCZKÓ. SZ. GYÖRGY. Gravură multiplicată de G.G. Lange în Darmstadt, după un desen de L. Rohbock, gravat de J. Richter.